

از سالن تاسطر

مفهوم «فیلم مهم» در فجر

◀ **احسان طهماسبی**

مرو ر تاریخ فجر نشان می دهد که مفهوم «فیلم مهم» اغلب نه در فرایند داوری، بلکه پیش از آن شکل می گیرد. نمونه‌های متعددی وجود دارد که فیلم‌ها به واسطه موضوع و موقعیت تاریخی خود، پیشاپیش در مرکز توجه قرار گرفته‌اند. اثری چون به وقت شام، بیش از آنکه با جزئیات کارگردانی و روایت ستجدیه شود، در مقیاس موضوع و پیام تحلیل شده؛ گویی اهمیت، پیش فرضی بیرونی بود که سینما باید خود را با آن تطبیق می‌داد. در سال‌های بعد، این منطق در فیلمی مانند ماجرای نیمروز نیز تکرار شد و مواردی مشابه، فیلم‌هایی که به‌دلیل بازنمایی یک مقطع حساس سیاسی، جایگاه ویژه‌ای در فضای جشنواره یافتند و در گفت‌وگوهای پیرامونی، بیش از آنکه در باره میزانسن، شخصیت‌پردازی یا ساختار روایت صحبت شود، بر ضرورت ساخته‌شدن آنها تأکید شد.

تاریخ فجر پر است از فیلم‌هایی که در سال نمایش، به‌عنوان آثار مهم جشنواره معرفی شدند اما در ادامه، نه در حافظه تماشاگر ماندند و نه در تاریخ سینمای ایران جایگاه محکمی پیدا کردند. آثاری چون روز بلوا یا لباس شخصی، در مقطع جشنواره با جدیت فراوان مواجه شدند، اما اهمیت آنها بیش از آنکه محصول کیفیت سینمایی باشد، برآمده از موقعیت موضوعی‌شان بود؛ اهمیتی که با عبور از فضای جشنواره، فروکش کرد. در مقابل، فیلم‌هایی نیز وجود داشته‌اند که در زمان نمایش و فجر، کم‌اهمیت یا حاشیه‌ای تلقی شدند اما بعدها جایگاه واقعی خود را پیدا کردند (برای مثال فیلم‌های اولیه اصغر فرهادی). تجربه سینمای ایران نشان داده است که اهمیت واقعی یک فیلم الزاما در همان سال جشنواره تثبیت نمی‌شود. برخی آثار اجتماعی که در دوره خود چندان جدی گرفته نشدند، در گذر زمان به نقاط عطف سینمای معاصر بدل شدند.

از سوی دیگر، مفهوم «فیلم مهم» در فجر اغلب با نوعی لحن رسمی و سنگین گره خورده است. فیلم‌هایی که ساده، انسانی یا خلاقانه به مسائل اجتماعی نزدیک می‌شوند، کمتر در این دسته قرار می‌گیرند، حتی اگر از نظر سینمایی دستاوردهای قابل توجهی داشته باشند و اهمیت، بیش از آنکه از دل فرم بیرون بیاید، به پرچسبی گفتمانی تبدیل شده است. بازاندیشی در مفهوم «فیلم مهم» برای جشنواره فیلم فجر، ضرورتی جدی است. تا زمانی که اهمیت از دل سینما (اجرا، روایت و خلاقیت) استخراج نشود، جشنواره همچنان میان فیلم‌های از پیش مهم و سینمای کمتر دیده‌شده در نوسان خواهد ماند؛ نوسانی که بیش از هر چیز، به زبان خود سینما تمام می‌شود.

برداشت ۴۴

◀ **فهیمة پناه آذر/ شقایق عرفی نژاد**

در آخرین روزهای برگزاری چهل‌وپهارمین جشنواره فیلم فجر، جشنواره‌ای که امسال به شکل جالب‌توجهی جوانگرایی کرده‌بود، سراغ ۵ تپیه‌کننده رفتیم که در جشنواره امسال فیلم داشتند و این پرسش‌ها را با آنها مطرح کردیم: امسال تعداد قابل توجهی از فیلم‌های پذیرفته‌شده در جشنواره، فیلم‌اولی‌ها بودند. ورود این تعداد فیلم از کارگردان‌های جوان نشانه چیست؟ کیفیت فیلم‌های جوانان از فیلم‌های کارگردان‌های باتجربه بالاتر است؟ یا

ویژگی‌های جشنواره امسال از نگاه ۵ تپیه‌کننده

شرایط خاص جشنواره امسال باعث ورود این تعداد فیلم‌اولی به فیلم فجر شده است؟

نقاط روشن فجر چهل‌وپهارم از دیدگاه شما چیست؟

بهترین فیلم‌هایی که در جشنواره دیده‌اید چه فیلم‌هایی بوده و چرا؟

پدیده جشنواره چه فیلمی بوده است؟

کیفیت فیلم‌های جشنواره را نسبت به ادوار گذشته چگونه ارزیابی می‌کنید؟

منوچهر محمدی، ابوالفضل صفری، مهدی مددکار، بهمن کامیار و مهدی فتاحی پاسخگوی سؤالات ما بودند.

صرف برگزاری جشنواره در این شرایط کار بزرگی بود

◀ **منوچهر محمدی/ تپیه‌کننده سرزمین فرشته‌ها**

■ امسال سال فیلم‌اولی‌هاست. این یک اصل در حیات و حیات اجتماعی است که سینما هم از آن متأثر است. کسانی وارد این کار می‌شوند، به بلوغ می‌رسند و بعد هم طبیعتا پا به سن می‌گذارند. از طرف دیگر نسل جوان وارد می‌شوند که در میانشان حتما استعدادهای درخشان و توانمندی وجود دارد. این قاعده و رسم روزگار است. این در مورد ورزش هم صدق می‌کند. طبعاً باید جوانان پا به میدان بگذارند و عرصه‌ها را فتح کنند.

■ در شرایط اجتماعی‌ای که در آن قرار داریم و اتفاقات بین‌المللی که برای ما رقم خورده که نه در جنگ و نه در صلح هستیم، برگزاری جشنواره به‌نظر من با

حذف هیأت انتخاب، نکته مثبت فجر ۴۴

◀ **بهمن کامیار/ تپیه‌کننده پروانه**

■ تعداد کارگردانان جوان و فیلم‌اولی‌ها امسال در جشنواره زیاد بوده است. این اتفاق مثبت است، اما از یک جهت هم فیلمسازی داریم که سرمایه‌های ما و بزرگان ما هستند. خیلی از آنها سال‌های سال است که امکان و سرمایه تولید فیلم را ندارند. از این زاویه هم باید به قضیه نگاه کرد. صرفاً نباید حضور این تعداد فیلمساز جوان را ورود نسل جدیدی از کارگردانان قلمداد کرد که البته همینطور هم هست. سویه تاریک ماجرا را نباید فراموش کنیم که فیلمسازان پیشکسوت ما کجا هستند؟ کجا هستند کسانی که ما جوان‌ها سینما را از روی دست آنها یاد گرفتیم و دوست داریم اگر در رقابتی حضور داریم در کنار آنها باشد؟ این رقابت زمانی برای ما لاتپیش است که در کنار اسم‌های بزرگ قرار بگیریم و کنار آنها قد بلند کنیم.

■ کیفیت فیلم تا یک جایی کاملاً سلیقه‌ای و نسبی است، اما از جایی به بعد کاملاً تکنیکی و علمی است. من فیلم‌های امسال را ندیده‌ام، اما اگر مبنای قضاوت نوشته‌های دوستان منتقدی باشد که به انصاف و علم آنها ایمان دارم، ظاهراً

تغییر نسل کارگردانان

◀ **مهدی مددکار/ تپیه‌کننده تقاطع نهایی**

■ ماحتمادلتنگ کارگردان‌های قدیمی‌مان می‌شویم، اما ورود کارگردان‌های جدید خون و اندیشه تازه و ریتم و فرهنگ خودش را دارد که به‌نظم بسیار خوب است. همه جای دنیا هم همینطور است. یعنی کارگردان‌های قدیمی تر کنار می‌روند و کارگردان‌های جدید جایشان را می‌گیرند.

■ فیلم‌های امسال نسبت به یک‌سری دوره‌ها حتماً قوی‌تر هستند و در برابر دوره‌های دیگری ضعیف‌ترند. اگر با دوره سی و سوم مقایسه کنیم، حتماً به آن قدرت نیست ولی دوره‌هایی هم بوده که در همین اندازه یا ضعیف‌تر بوده است جشنواره هم مثل هر پدیده اجتماعی دیگر در دوره‌های زمانی مختلف قدرت‌ها و ضعف‌های خودش را دارد.

جشنواره رضایت‌بخش نبوده است. من می‌دانم دبیر جشنواره تمام تلاش‌ها را کرده که از ظرفیت موجود و تعداد فیلم‌هایی که به دبیرخانه آمده‌اند، بهترین‌ها را بدون هر سرفارشی انتخاب کند. اگر تعداد فیلم‌ها هم بیشتر شد، دلیش این بود که کارگردان‌های بیشتری امکان حضور داشته باشند.

■ اتفاق خوبی که در جشنواره امسال افتاد این بود که بخش نگاه‌نو در کنار سایر بخش‌ها در بخش سودای سیمرغ قرار گرفته و در همه رشته‌ها داوری می‌شود. در صورتی که پیش از این همین تعداد فیلم‌اولی در بخش نگاه‌نو شرکت می‌کرد، ولی تنها در آبخش داوری می‌شدند. این ظلمی بود به‌دست اندرکاران و عوامل دیگری که در حوزه‌ای خارج از فیلمنامه، کارگردانی و فیلم کار کرده بودند. این کار به‌نظم سیاست درستی بود که فیلم‌های اول هم در تمام رشته‌ها داوری می‌شوند. نکته روشن بعدی جشنواره حذف هیأت انتخاب بود. زمانی که هیأت انتخاب داشتیم، اساساً اعضای آن مسئولیت انتخابشان را نمی‌پذیرفتند. اما حالا انتخاب به‌عهده دبیر بود که پای انتخابش هم می‌ایستد و مسئولیت پاسخگویی دارد. از طرف دیگر نکته مهمی اتفاق افتاده که حاصل تلاش منوچهر شاهسواری بود و آن ایجاد دبیرخانه دائمی برای جشنواره فیلم است. اتفاق تأثیرگذاری است که شاید سال‌های بعد متوجه نتیجه آن شویم.

◀ **ابوالفضل صفری/ تپیه‌کننده رقص باد**

■ به‌نظر من حضور بالای جوانان در ایسن دوره از جشنواره چند دلیل دارد. یکی از دلایلی مناسبات اقتصادی است. یک‌سری از فیلمسازان عملاً توجیه اقتصادی برای تپیه‌کننده نداشته‌اند و کار کردن با آنها هزینه بالایی داشته است. اما فیلمسازان جوان با هزینه کمتر کار کرده‌اند. موضوع بعدی این است که واقعاً زمان پوست‌اندازی هم رسیده است. ما نسل جوانی داریم که الان دیگر زمان شروع کارشان است. کارگردانان نسل جدید ۲۰ تا ۳۰ساله هستند و زمان طبیعی رسیدنشان به دوره کارگردانی است؛ یعنی هم مسئله اقتصادی است و هم طبیعت سن و سال، به‌نظم نشانه خوبی است.

■ درباره تمام فیلم‌هایی‌توانم نظر بدهم، چون همه را ندیده‌ام، ولی مسئله‌ای که وجود دارد تنوع گونه‌هاست که اتفاق خوبی است. هر کدام از فیلم‌ها حال و هوای خودش را دارند. یکی طرف ساخت فیلم معناگرا رفته، یکی اکشن ساخته، دیگری معمایی کار کرده و این به‌نظم خوب است. یعنی از آن الگوی دو بخش‌ی کم‌مدی یا اجتماعی خارج شده‌ایم و الان فیلم‌های مختلفی داریم که باطنش به آقای شاهسواری، دبیر جشنواره، تبریک می‌گویم، چون کار راحتی نیست و برای سینمای لاغری مثل سینمای ایران ایجاد ژانرهای مختلف کار ارزشمندی است.

پوست‌اندازی سینمای ایران

■ اساساً برگزاری جشنواره در این شرایط مهم‌ترین نکته مثبتش بود. شرایط سیاسی و اجتماعی کشور بسیار پیچیده بود و شرایط اقتصادی از این دو هم پیچیده‌تر. در این خلال وقتی بتوانی فیلم تولید کنی و به جشنواره برسانی یعنی سینما دارد به حیاتش ادامه می‌دهد. این نکته بسیار مهمی است. تصور از این شرایط این بود که ممکن است جشنواره‌ای وجود نداشته باشد یا فیلم‌ها تولید نشوند و به جشنواره نرسند. آنقدر در این دوران مسائل حاد بود که به‌نظم اهالی سینما واقعاً زحمت کشیدند تا فیلم‌شان به جشنواره برسد. علاوه بر آن مدیریت خوبی هم شد. تعطیل کردن سینما در این شرایط مثل تعطیل کردن نانوائی است. حالا شاید نه آنقدر مهم ولی واقعاً اهمیت دارد. ما نمی‌توانیم سینما را ببندیم و بگوییم تمام شد.

■ من به‌طور کلی «قایق سواری در تهران» کار رسول صدراعلمی را دوست داشتم. پخته‌تر از بقیه فیلم‌هایی بود که دیدم و روابط و قصه درستی داشت. هر کدام از فیلم‌ها البته محسناتی داشتند. حتی بدترین‌هایشان هم این حسن را داشتند که نگاه‌نو داشتند.

■ به‌نظم اینکه فیلم‌ها در گونه‌های متخلف عرضه شده‌اند، این جشنواره را نسبت به دوره‌های قبلی متفاوت‌تر کرده است. انگار از دل جامعه نگاه‌های مختلف در آن وجود دارد. یکی فیلم اجتماعی ساخته، یکی تریلر و همه جور سلیقه‌ای در آن دیده می‌شود.

جسارت فیلم‌اولی‌ها، تجربه فیلمسازان پیشکسوت

حضور دارند. امسال چند فیلم قابل توجه در جشنواره داشتیم که از زوایای خاص می‌تواند، مورد توجه قرار بگیرد.

■ از میان فیلم‌های جشنواره آنهایی که از نگاه تماشاگران سینما و منتقدان بیشترین توجه را جلب کرده و بیشتر از همه در روزهای جشنواره از آن صحبت کردند، هر کدام می‌توانند پدیده امسال باشند. هر کدام از فیلم‌ها با ویژگی‌های خاص خودش، قابل بحث و نقد است.

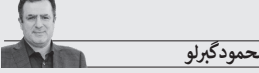
■ در هر جشنواره‌ای برخی از فیلم‌ها می‌تواند پایین‌تر از انتظار تماشاگر و منتقدان سینما باشد و این به تفاوت نگاه و توقع هر تماشاگر

یا منتقد برمی‌گردد تا اینکه آن را ضعف مطلق فیلم بدانیم. به‌نظم حتی آثار کم‌حاشیه نیز می‌تواند قابل تامل باشد.

■ تنوع در روایت‌ها در فیلم‌های این دوره از جشنواره بیشتر به چشم می‌آید و همین باعث زنده‌تر شدن و همین تنوع فضا را پویاتر و خاص‌تر کرده است. و نسبت به دوره‌های قبل جشنواره متوازن‌تر است.

نگاه

جوانان، پیشروتر از پیشکسوتان

◀ **محمود گبرلو**

■ حضور فیلمسازان جوان-به‌ویژه کسانی که دوره تولید فیلم کوتاه را پشت سر گذاشته‌اند و اکنون با تجربه‌های بیشتر وارد عرصه فیلم بلند شده‌اند-فرصتی معتنم و مهم برای آینده سینمای ایران است. ما با نسلی از فیلمسازان نوآور و خلاق روبه‌رو هستیم که تماشاگر امروز را بهتر می‌شناسند. عرصه فرهنگ و هنر، به‌خصوص سینما، هر سال نیازمند نیروهای تازه، باتجربه و خلاق است تا نوآوری و رونق تولید را در سینمای ایران تقویت کند.

■ با توجه به فیلم‌هایی که دیدیم، بسیاری از فیلم‌اولی‌ها نشان دادند که نسبت به برخی پیشکسوتان گام‌های جلوتر برداشته‌اند و توانسته‌اند نیازهای مخاطب جدید و جوان سینمای ایران را بهتر درک کنند. البته توجه‌ورود فیلمسازان جوان نیز به استرانی‌های جشنواره فیلم فجر بستگی دارد؛ ممکن است آثاری با ساختار ضعیف‌تر اما همسو با سیاست‌های جشنواره به بخش مسابقه راه پیدا کنند، اما این موضوع لزوماً به‌معنای فقدان نوآوری و خلاقیت در آثار فیلمسازان جوان نیست.

■ به‌نظر من مهم‌ترین نقطه روشن این دوره، برگزاری جشنواره در شرایط بسیار دشوار و بحرانی تحمیل‌شده و فیلمسازان ایرانی بود؛ در حالی که برخی‌ها بیهوش‌تیلیفات کاندب تلاش می‌کردند این رویداد مهم سینمایی را متوقف کنند. حتی احتمال بروز شرایط جنگی وجود داشت که می‌توانست برنامه‌ریزی‌ها را مختل کند، اما خوشبختانه با مدیریت مناسب، همه فیلم‌های بخش مسابقه در ساعات تعیین‌شده به نمایش درآمدند. تمام نشست‌های خبری جشنواره نیز با حضور تپیه‌کنندگان و کارگردان برگزار شد. البته این فعالیت‌ها شد برخی‌باریگران در جشنواره حضور نداشته‌باشند، اما من معتقدم عدم حضورشان عمدی و از سر میل شخصی نبوده و بیشتر ناشی از فشارهای شدید بیرونی بوده‌است.

■ من براساس معیارهای ذهنی و فکری خودم چند فیلم خاص را پسندیده‌ام؛ ز جمله قمارباز به‌دلیل ساختار منسجم و بازی‌های درخشان و سرزمین فرشته‌ها؛ خط‌پراختن به مردم غزه و شهادت کاک‌ان و همچنین کارگردانی دقیق و فرم قابل قبول. این فیلم برای نخستین‌بار در سطح جهانی به موضوع شهادت هزاران کودک و نوجوان در ماه‌های اخیر در غزه پرداخته‌است. همچنین از دیگر فیلم‌های مورد پسند من می‌توان به حاشیه اسکورت، کوچ و اردیبهشت اشاره کرد.

■ ورود فیلم‌هایی درباره جنگ ۱۲ روزه و سال‌های دفاع مقدس و همچنین زندگینامه فرماندهان شهید از ویژگی‌های این دوره بود. با این حال، بسیاری از این آثار با وجود هزینه‌های فراوان، به‌دلیل ضعف‌های ساختاری و فرمی احتمالاً با استقبال کم‌مخاطبان روبه‌رو خواهند شد. ضروری است نهادها و ارگان‌هایی که وارد عرصه فیلم‌سازی شده‌اند، آسیب‌شناسی جدی در این زمینه انجام دهند.

■ به‌نظر من کیفیت فیلم‌های امسال نسبت به دور‌ه‌های گذشته پایین‌تر بود. به‌نظر می‌رسد سینما در میان برخی سینماگران و سیاستگذاران جدی گرفته نمی‌شود و بسیاری از فیلم‌ها بدون توجه به سلیقه و خواست تماشاگر، صرفاً براساس ذائقه شخصی ساخته شده‌اند.

عکس: همشهری-حامد خورشیدی

روزنامه چهل‌وپهارمین
جشنواره بین‌المللی فیلم فجر

44nd
FAJR INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL
پنجشنبه ۲۳ بهمن ۱۴۰۴ – ۱۲ فروردین ۱۴۰۵